

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Kirkens Gienmæle mod Professor Theologiæ Dr. H. N. Clausen Erklæring af 12. september 1825 Til de 88 Clausenianer Venlig Advarsel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Kirkens Gienmæle mod Professor Theologiæ Dr. H. N. Clausen Erklæring af 12. september 1825 Til de 88 Clausenianer Venlig Advarsel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Aarhus Universitet, Det Teologiske Fakultet. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1825_413A-intro-shoot-idm280.pdf (tilgået 24. juni 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Modtagelse

Da *Kirkens Gienmæle* udkom den 5. september 1825 vakte det stor furore. Mynster skrev senere i sine erindringer at "Neppe har noget Skrivt i Danmark frembragt en saadan Sensation" og at *Kirkens Gienmæle* var "tilstede i enhver Samtale, det trængte op i Palladserne og ned i Kieldrene" (Mynster 1854, s. 223). Den unge student C.F. Balslev (senere biskop) skrev i et brev til sin bror: "Paa Børsen blev den Dag ikke handlet stort, Talen var om Grundtvigs Bog" (Begtrup 1901, s. 232). Første oplag på 500 eksemplarer blev udsolgt i løbet af fem dage, og både et andet og tredje oplag af samme størrelse udkom relativt hurtigt derefter (se tekstreddegørelsen). Hurtigt dannede man sig en mening for eller imod Grundtvig. Blandt studenterne var holdningen klar. Balslev fortalte i ovennævnte brev, at man på kollegierne næppe kunne finde en ud af 20, der holdt med Grundtvig. Ifølge kirkehistoriker Fredrik Nielsen var det ikke kun studenterne, men de dannede i det hele taget, der tog H.N. Clausens parti (1889, s. 263).

Den efterfølgende polemik med Clausen og de 88 studenter

Grundtvig havde i *Kirkens Gienmæle* stillet H.N. Clausen over for valget: enten at undskylde eller nedlægge sit embede. Til Grundtvigs overraskelse valgte Clausen en tredje vej, nemlig at anlægge en injuriersag. Clausen bekendtgjorde sin beslutning i *Adresseavisen* den 10. september (Clausen 1825b), se faksimile.

Det var en stor skuffelse for Grundtvig, at Clausen ikke ville i åndelig kamp med ham, og at opgøret afsporede, så det blev juridisk og borgerligt i stedet for kirkeligt og teologisk. Grundtvig beklagede sig i et brev til B.S. Ingemann over udsigten til en injurieproces og kaldte den "noget af det haardeste og afskyeligste, jeg kjender" (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 72). Grundtvigs svar til Clausen var dog meget afdæmpet. Han skrev i en erklæring i *Adresseavisen* den 12. september (Grundtvig 1825a), at der ikke var tale om et personligt opgør, men udelukkende et kirkeligt anliggende. Desuden regnede han med at blive frikendt i henhold til *Danske Lov*.

De mange studenter, der holdt med Clausen, blev indigneret på hans vegne, og nogle af dem valgte at formulere en støtteerklæring til ham (en såkaldt adresse). Heri omtalte de *Kirkens Gienmæle* som et "høist krænkende Angreb" og opfordrede med henvisning til Matt 5,22 Grundtvig til ikke at dømme. Adressen blev sendt rundt på kollegierne og fik 88 underskrivere. Grundtvig tog dette ganske roligt. Det siges, at han, da han hørte, at 88 havde skrevet under, svarede: "Slaa en Streg midt over, saa har De fire Nuller" (Brun 1882, s. 77). Studenternes adresse bragtes i *Dagen* den 16. september og i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 17. september ([Anonyme] 1825, se faksimile).

Grundtvig svarede med en notits i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 20. september under overskriften "Til de 88 Clausenianer" (Grundtvig 1825b). Han skrev, at studenternes antal ikke anfægtede ham. Om de så var 88 millioner, ville deres stemme ikke nytte noget imod "*Sandhedens Eenlige*" (sp. 1211). Grundtvig fastholdt, at Clausen var en falsk lærer, og at hans trosbekendelse afveg fra kirkens.

I tiden efter udgivelsen af *Kirkens Gienmæle* vrimlede det med skrivelser i pressen, mange imod Grundtvig og i en latterliggørende tone (se eksempler hos Bøje 1984, s. 39). Disse skrivelser fik Grundtvig til at forfatte en kort notits til *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 27. september under overskriften "Venlig Advarsel" (Grundtvig 1825c). Han advarer her i almindelighed folk imod at blive ved med at skrive skæmtende om ham i bladene og i særdeleshed om ikke at spotte kirken og troen, for "da vente man ingen Skaansel; thi *sandelig*, det er et Ord, hvormed jeg ikke spørger, da drager jeg Sværdet og bryder Balgen [dvs. skeden]" (sp. 1235).

J.P. Mynsters reaktion

Grundtvig var spændt på, hvordan J.P. Mynster, som på dette tidspunkt var kapellan ved Vor Frue Kirke og en indflydelsesrig teolog og populær prædikant, offentligt ville stille sig til *Kirkens Gienmæle*. Det skulle han hurtigt finde ud af. Den 16. oktober holdt Mynster en prædiken, som han kort efter lod trykke under titlen *Den christelige Viisdom*. Her irettesatte han – formentlig med sigte på Grundtvig – de mennesker, der "fare frem iblinde" og "gijøre Alt til den ubeleilige Tiid paa den ubeleilige Maade" (Mynster 1825, s. 8). Sådanne mennesker afstedkommer kun forstyrrelse og bliver "om end imod Vidende og Villie, Christi Korsens Fiender; de give en Forargelse, som de ikke igien kunne læge, de vække en Tvedragt, som de ikke igien kunne stille"

(s. 8 f.). Det var formentlig et hårdt slag for Grundtvig at blive kaldt en 'Kristi kors' fjende' og erfare, at Mynster stillede sig om ikke direkte på Clausens side, så dog langt fra Grundtvigs (Rønning 1911, s. 119).

Mynster var dog ikke begejstret for Clausens bog. I et brev til sin ven W.F. Engelbreth skrev han: "Jeg erkender, at Clausens Bog næsten heelt igiennem vækker til Opposition", og dens forfatter kunne trænge til "videnskabelig Opposition, eller endog Tugtelse" (Mynster 1895-1897, s. 485).

Grundtvig svarede Mynster den følgende søndag i sin prædiken, hvori han med henvisning til Ef 6,10-17 insisterede på vigtigheden af at kæmpe for den sande tro. Prædikenen blev trykt under titlen *Den christelige Kamp* (Grundtvig 1825d; jf. *Bibliografien*, nr. 421A).

Øvrige indlæg i debatten

Der blev i den efterfølgende tid udgivet utallige artikler og flyveskrifter både for og imod Grundtvig. Debatten førtes fortrinsvis i tidsskrifterne *Dagen*, *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, *Nyt theologisk Bibliothek* og *Telegraphen* (for en oversigt over indlæggene, se Bøje 1984, s. 38 f.). De fleste valgte side, men enkelte så Grundtvig og Clausen som to yderpunkter, imellem hvilke der kunne skabes balance i det teologiske landskab. Stiftsprovst J. Paludan-Müller i Odense skrev således: "Det er at forvente, at Grundtvigianernes Ultracisme [yderliggående standpunkter] vil dæmpe et rationalistisk Renommisterie [praleri], og at imellem begge Yderligheder Sandheden vil udvikle sig i en Christendom, i hvilken Aabenbaring og Fornuft sees i fuldkommen Forening" (optrykt i *Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid* (1875), s. 214).

Grundtvigs to medhjælpere, A.G. Rudelbach og J.C. Lindberg, valgte at støtte Grundtvig offentligt og udgav skrifter, hvori de tilsluttede sig synspunkterne i *Kirkens Gienmæle*. Herved satte de deres karriere på spil. Især Lindberg var meget aktiv i de følgende års kirkekamp, hvor Grundtvig selv forholdt sig ret passivt. Striden kom således med årene til at stå mellem Lindberg og Clausen.